

Posudek na bakalářskou práci Adama Zdražila „Kritóne, Asklepiovi jsme dlužni kohouta. Interpretace Sókratova výroku v kontextu dialogu Faidón“

Vypracoval: doc. H. Bartoš, PhD.

Adam Zdražil (dále jen A. Z.) se ve své bakalářské práci věnuje závěrečné pasáži Platónova dialogu Faidón, konkrétně Sókratovým posledním slovům: „Kritóne, Asklepiovi jsme dlužni kohouta...“. Jde o výrok, který je nejednoznačný, až enigmatický, a přesto klíčový pro porozumění druhé části celého dialogu. Není proto překvapivé, že byl v minulosti interpretován mnohokrát a mnoha způsoby. Téma práce je dobře zvolené.

V první části A. Z. představuje klasickou interpretaci F. Nietzscheho a dvě moderní interpretace, konkrétně G. Mosta a J. Crookse.

V druhé části identifikuje některé klíčové momenty celé diskuse (alegorické vs. doslovné čtení, kolektivní vděk, kult Asklépia, atd.) a některé partikulární argumenty uvedených autorů podrobuje kritice. Největší shodu A. Z. nachází s výkladem J. Crookse, se kterým A. Z. sdílí „kolektivizované alegorické čtení“: umírající Sókratés vyjadřuje vděk za to, že se mu podařilo vyléčit ostatní z nemoci misologie, t.j. nedůvěry k rozumovým úvahám. A. Z. souhlasí s Crooksem v tom, že Sókratův výklad chápe „jako filosofický lék, jako terapii, která má přítomné vyléčit“ (str. 24), ovšem nepřijímá jeho pojetí nemoci. Crooks totiž misologii spojuje s eklektickým pythagoreismem, což náš autor zpochybňuje s tím, že nemocí je podle jeho názoru sama misologie (str. 24), bez prokazatelného spojení s pythagoreismem a eklekticismem. Autorovu kritiku Crooksova důrazu na pythagorejský eklekticismus považují za zcela oprávněnou.

Ve třetí části se autor snaží formulovat, „jakým způsobem mohla být v dialogu Faidón pojata nemoc, které se nakonec za pomoci Asklepiovy intervence mohla skupina zbavit“ (str. 26). V této části vychází A. Z. ze dvou českých autorů (J. Patočky a Š. Špinky) a představuje tzv. „první nemoc“: „Symptomem, který můžeme považovat za první nemoc, z které bude třeba léčit, je zlo spočívající v nefilosofickém životě“ (str. 28).

Ve čtvrté části autor vedle konceptu „první nemoci“ představuje misologii jako „novou nemoc“, proti níž je možné se bránit „očistou logu“ (str. 44). Ve finálním důkazu nesmrtelnosti duše podle tohoto výkladu Sókratés manifestuje „očistěný logos“ (str. 45).

V závěru autor shrnuje, že v dialogu Faidón nacházíme dva typy kolektivních nemocí, ze kterých Sókratés své druhy léčí: „nemoc nefilosofického života spočívající v dobrovolné společnosti s tělem“ (str. 49), a „nemoc filosofie, která spočívala v nedůvěře vůči filosofickému médiu- řeči, tím pádem v nedůvěře vůči vlastní terapii“ (str. 50). Filosofie je nakonec „zachráněna před zhoubnou nemocí, která spočívá v nesnášenlivosti vůči jejímu médiu. Tím je zároveň zachráněna i možnost filosofického života...“ (str. 50).

Nejsilnější stránkou předložené práce je, že se jí daří stručně představit dlouhou a spleťtíto diskusi, vybrat z ní reprezentativní autory a identifikovat klíčové problémy. Nejzajímavější a podle mého názoru nejsilnější tezi, kterou autor hájí, je myšlenka, že Sókratés v závěrečných slovech vyjadřuje vděk za „vyléčení“ svých druhů z nákazy misologie. Pro tuto tezi je podle mého názoru klíčová pasáž 89a, ve které Faidón výslovně mluví o tom, že je Sókratés svým výkladem „vyléčil“. Je škoda, že náš autor tuto pasáž zmíní až v předposledním odstavci celé práce (str. 51) a nevyužije více její potenciál pro podporu své teze.

Nejslabším článkem autorova výkladu je zcela nedostatečná interpretace role Asklépia. V úvodu autor slibuje ukázat, že Sókratés navrhuje a praktikuje léčbu, na jejímž konci je zapotřebí Asklepiovy intervence (str. 2). V závěru konstatuje: „jsem přesvědčený, že Sókratés těsně před smrtí děkuje Asklepiovi za záchranu a vyléčení samotné filosofie...“ (str. 50), a dále říká, že „vyléčit všechny v cele z nedůvěry vůči logu, tedy nedůvěry vůči možnosti filosofie, byl Sókratův náročný úkol, ke kterému bylo zapotřebí Asklepiovy intervence“ (str. 50). Nikde ve své práci ovšem nevysvětluje, proč je Asklepiovy intervence zapotřebí, a jak by vůbec mohl léčící bůh zasáhnout v otázkách filosofických a morálních. Pokud budeme chápat Sókratovu morální filosofii jako v jistém

smyslu terapii duše, pak je také možné ji chápat v analogii k lékařské terapii těla. Jde ovšem pouze o analogii, a proto můžeme mluvit o Sókratovu působení lékařskou terminologií lékařství, ale pouze metaforicky. Ve druhé a třetí části náš autor sice deklaruje, že se přiklání k alegorickému čtení, t.j. že nemocí není míněna skutečná, fyzická nemoc („nemocí je tedy míněna nějaká špatnost nebo jev, který vykazuje špatné vlastnosti, zlo, kterému můžeme podlehnout“, str. 26), ovšem zároveň tvrdí, že „bylo zapotřebí Asklépiovy intervence“, což naznačuje spíše doslovné čtení. Nakolik je mi známo, v antice nemáme doloženo, že by Asklépios léčil morální aspekty lidské osobnosti, léčil pouze konkrétní nemoci (náš autor to ví, když na str. 6 píše: „Spása duše jako doktrína se objevuje až v pozdní antice – tehdy se Asklépius objevuje jako léčitel odpovědný za duševní zdraví v příštím světě“).

Hlavní příčiny nekonsistence této části autorova závěru vidím jednak v nedostatečném vyjasnění jeho pozice, zejména s ohledem na otázku Asklépiovy intervence, a jednak v nekritickém přijímání několika – podle mého názoru ne zcela samozřejmých - předpokladů, které autor vysloví ve třetí kapitole (zpravidla s odkazem na Patočku nebo Špinku, ovšem bez argumentu a bez odkazu do Platónova textu) a na kterých následně staví své závěry (např.: „zařikání“, o kterém se Sókratés zmiňuje v souvislosti se zbavováním se strachu ze smrti, je prý možné ztotožnit s léčením - str. 32, poz. 79; toto léčivé zařikání je možné chápat jako filosofickou řeč, „která je lékem proti nemoci, která spočívá v nefilosofickém životě, v konformitě zavedeného stavu, stavu dítěte“ - str. 32; „filosofie je lékem na nemoc“ - str. 32; „nauka o nesmrtnosti je... samotný lék, kterým Sókratés své řečníky léčí“ - str. 35). Všechny tyto teze se koneckonců dají hájit, ale neměly by být jen nekriticky přijaty (zde se bohužel zcela vytratil autorův kritický přístup přítomný v prvních dvou kapitolách) a hlavně by mělo být dostatečně vyjasněno, že se v nich o nemoci a léčení mluví pouze metaforicky.

Předloženou práci je možné posuzovat ve dvou ohledech. Jednak jako bakalářskou práci, která má prokázat autorovy schopnosti vybrat si adekvátní téma, jasně formulovat své cíle a postupy a zpracovat téma na úrovni očekávané od absolventa bakalářského studia (které není zaměřeno výhradně na filosofii, natož antickou filosofii). V tomto ohledu je práce zcela mimořádná, přesvědčivě dokazuje autorovy schopnosti samostatně uchopit důležité a poměrně komplikované téma, překonat časové a jazykové bariéry, zohlednit relevantní sekundární literaturu a hlavně utvořit si a formulovat vlastní názor.

Druhý ohled je věcný a odborný. V něm autor vstupuje do velmi specifické a přitom velmi rozsáhlé diskuse a tvrdí, že přichází s originální (dokonce „finální“ - str. 2) interpretací. Ve výše zmíněných námitkách a připomínkách jsem vyjádřil své stanovisko k této autorově ambici, kterou podle mého názoru neobhájil. Jinými slovy, kdybych text posuzoval z hlediska publikovatelnosti v odborném tisku, doporučil bych autorovi, aby kriticky přehodnotil vlastní teze, vybral jen ty nejsilnější (ne nutně nejoriginálnější) a pak lépe a efektivněji uspořádal argumentaci.

S ohledem na kritéria adekvátní bakalářské práci navrhuji hodnocení výborně.

V Praze dne 26.1.2016